

Investigating the role of social capital on the performance of rural cooperatives in Fars

Davood Jamini^{1*}, Ali Shamsoddini², Alireza Jamshidi³

1. Assistant Professor, Department of Geomorphology, Faculty of Natural Resources, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Human Geography, Marodasht Branch, Islamic Azad University, Marodasht, Iran.

3. Assistant Professor, Department of Geography, Faculty of Literature and Humanities, Urmia University, Urmia, Iran

CITATION: Jamini, D., Shamsoddini, A. & Jamshidi, A. (2022). Investigating the role of social capital on the performance of rural cooperatives in Fars province. *Journal of Cooperation and Agriculture*, 11(42), 42-61. (In Persian).

DOI: 10.22034/ajcoop.2022.297403.1710

ARTICLE INFO

Keywords:

- Rural Cooperative
- Performance Satisfaction
- Social Capital
- Fars Province

Received:

29 July 2021

Revised:

2 August 2022

Accepted:

20 September 2022

Available online:

22 September 2022

ABSTRACT

Context and Purpose: The purpose of this applied research is to investigate the role of social capital on the performance of rural cooperatives in Fars province.

Methodology: The statistical population of the present study consists of members of 173 active rural cooperatives in Fars province (295,367 people). Considering the geographical size of the province and the large size of the statistical population, 384 people were selected as a statistical sample using Cochran's formula. A simple random sampling method was used to distribute the questionnaires among the samples. The main tool for collecting field data was the researcher-made questionnaire, whose validity and reliability have been confirmed by observing the principles of field research methods. Quantitative methods have been used to analyse the data.

Findings and conclusions: The results of the research showed that the general state of social capital among the members of rural cooperatives in Fars province (including the dimensions of trust, cohesion, awareness and social participation) is at an acceptable level (above average); However, the members' satisfaction with the performance of rural cooperatives in terms of managerial, social, economic, general performance and laws and regulations is at an average level. Based on the results, social capital indicators had a significant effect on the performance of rural cooperatives. Considering the positive and significant impact of social capital on the performance of rural cooperatives studied in Fars province, the results of this research can be a suitable model for the development of rural cooperatives throughout the country. In the end, according to the obtained results, solutions have been presented to improve the performance of rural cooperatives.

Originality: The discussion of the performance of managers in the five sections in question was one of the main cases studied in this research, therefore, the innovation that took place in it was that the performance was examined through the survey of the members of the cooperatives.

EXTENDED ABSTRACT

Context and Purpose:

The purpose of this applied research is to investigate the role of social capital on the performance of rural cooperatives in Fars province.

Methodology:

The statistical population of the present study consists of members of 173 active rural cooperatives in Fars province (295,367 people). Considering the geographical size of the province and the large size of the statistical population, 384 people were selected as a statistical sample using Cochran's formula. A simple random sampling method was used to distribute the questionnaires among the samples. The main tool for collecting field data was the researcher-made questionnaire, whose validity and reliability have been confirmed by observing the principles of field research methods. Quantitative methods have been used to analyse the data.

Findings and conclusions:

The results of the research showed that the general state of social capital among the members of rural cooperatives in Fars province (including the dimensions of trust, cohesion, awareness and social participation) is at an acceptable level (above average); However, the members' satisfaction with the performance of rural cooperatives in terms of managerial, social, economic, general performance and laws and regulations is at an average level. Based on the results, social capital indicators had a significant effect on the performance of rural cooperatives. Considering the positive and significant impact of social capital on the performance of rural cooperatives studied in Fars province, the results of this research can be a suitable model for the development of rural cooperatives throughout the country. In the end, according to the obtained results, solutions have been presented to improve the performance of rural cooperatives.

Originality:

The discussion of the performance of managers in the five sections in question was one of the main cases studied in this research, therefore, the innovation that took place in it was that the performance was examined through the survey of the members of the cooperatives.

*Corresponding author

E-mail addresses: davood.jamini@gmail.com (D. Jamini), ali.shamsoddini@yahoo.com (A. Shamsoddini), alireza472003@yahoo.com (A. Jamshidi).

بررسی و تحلیل نقش سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌های روستایی در استان فارس

داود جمینی^{۱*}، علی شمس‌الدینی^۲، علیرضا جمشیدی^۳

۱. استادیار گروه ژئومورفولوژی، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.
۲. استادیار گروه جغرافیای انسانی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران.
۳. استادیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.

استاد: جمینی، داود، شمس‌الدینی، علی و جمشیدی، علیرضا. (۱۴۰۱). بررسی و تحلیل نقش سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌های روستایی در استان فارس. فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۱۴(۴۲)، ۶۱-۴۲.

DOI: 10.22034/ajcoop.2022.297403.1710

چکیده

زمینه و هدف: هدف پژوهش کاربردی حاضر، بررسی نقش سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌های روستایی در استان فارس است.

روش‌شناسی: جامعه آماری پژوهش حاضر را اعضای ۱۷۳ تعاونی‌های روستایی فعال استان فارس (۲۹۵۳۶۷ نفر) تشکیل می‌دهد. با توجه به وسعت جغرافیایی استان و حجم بالای جامعه آماری، با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شد. برای توزیع پرسشنامه‌ها در میان نمونه‌ها، از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است. ابزار اصلی برای جمع‌آوری داده‌های میدانی، پرسش‌نامه محقق‌ساخته بود که روایی و پایایی آن با رعایت اصول روش تحقیق‌های میدانی به تأیید رسیده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های کمی استفاده شده است.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشان داد وضعیت کلی سرمایه اجتماعی در میان اعضای تعاونی‌های روستایی استان فارس (مشمول بر ابعاد اعتماد، انسجام، آگاهی و مشارکت اجتماعی)، در سطح قابل قبولی (بالتر از متوسط) قرار دارد؛ اما وضعیت رضایتمندی اعضا از عملکرد تعاونی‌های روستایی در ابعاد عملکرد مدیریتی، اجتماعی، اقتصادی، عمومی و قوانین و مقررات، در سطح متوسطی قرار دارد. بر مبنای نتایج، شاخص‌های سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌های روستایی اثر قابل توجهی داشتند. با توجه به اثرگذاری مثبت و معنی‌دار سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌های روستایی مورد مطالعه در استان فارس، نتایج این پژوهش می‌تواند الگوی مناسبی برای توسعه تعاونی‌های روستایی در سراسر کشور باشد. در پایان با توجه به نتایج حاصل شده، به‌منظور بهبود عملکرد تعاونی‌های روستایی، راهکارهایی ارائه شده است.

نوآوری: باتوجه به اینکه یکی از موارد اصلی مورد مطالعه در این پژوهش، بحث عملکرد مدیران در بخش‌های پنج‌گانه مورد نظر بود، نوآوری صورت گرفته در آن بدین شکل بود که عملکرد مدیران از طریق نظرسنجی اعضای تعاونی‌ها مورد بررسی قرار گرفت.

اطلاعات مقاله

واژگان کلیدی:

- تعاونی روستایی
- عملکرد تعاونی‌های روستایی
- رضایتمندی از عملکرد سرمایه اجتماعی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۰/۰۴/۲۷

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۵/۱۱

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۶/۲۹

تاریخ برخط:

۱۴۰۱/۰۶/۳۱

*نویسنده مسئول: داود جمینی

نشانی: سنندج، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه کردستان.

تلفن: ۰۹۸ (۹۱۸) ۳۵۶۱۳

پست الکترونیک: davood.jamini@gmail.com

مقدمه

در کشورهای در حال توسعه، فعالیت در بخش‌های مختلف اقتصادی با موانع و چالش‌های متعددی مواجه است. از جمله این موانع، زیرساخت‌های ضعیف، فاصله فیزیکی قابل توجه تا بازار، ناتوانی فنی و سطح تحصيلات تخصصی نسبتاً پایین هستند. مطالعات متعدد نشان می‌دهد که فعالان بخش‌های مختلف اقتصادی می‌توانند با سازماندهی خود در شرکت‌های تعاونی و اقدام جمعی، بر این محدودیت‌ها غلبه نمایند (Xu et al., Bernard et al., 2008)؛ همچنین، بررسی‌ها نشان می‌دهد که تغییر ساختار تولید محصولات کشاورزی، تخصصی‌شدن فعالیت‌ها در زنجیره تأمین و متنوع‌شدن تقاضای مصرف‌کنندگان، ساکنان شهرها، روستاییان و کشاورزان کوچک را با چالش‌های متعدد مواجه ساخته و از طرفی دیگر، با بروز نارسایی‌های مختلف و فزاینده فعالیت‌های تولیدی در سطح جوامع مختلف، تعاونی‌ها برای رفع نارسایی‌های موجود در بخش‌های مختلف

تولید و فروش محصولات آن جوامع ایجاد شده است (Liang et al., 2015). فعالیت اصلی تعاونی‌ها شامل ارائه خدمات فنی برای اعضا، چانه‌زنی برای قیمت‌های بهتر، فروش محصولات اعضا و غیره می‌باشد (Feng & Hendrikse, 2012). همچنین تعاونی‌ها با فعالیت در بخش‌های مختلف از نظر مقیاس اقتصادی، کاهش خطر، ایجاد قدرت رقابت، ارزش افزوده، خدمات کمکی برای اعضا و اطمینان از فروش محصول و غیره، برای اعضای خود می‌توانند سودمند باشد (Yang et al., 2013; Ito et al., 2012). از طرفی دیگر، در مطالعات مختلفی نشان داده شده از جمله (Scrimgeour et al., 2006) که عوامل مؤثر بر عملکرد و موفقیت شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی شامل پنج عامل کلی شامل عوامل دولتی، عوامل تجاری، عوامل فنی، عوامل ادراکی و عوامل اجتماعی هستند و از میان عوامل اجتماعی، متغیرهای اصلی شامل هنجارها و انتظارات اجتماعی، تعاملات و ارزش‌های اجتماعی است (Torabi et al., 2010)؛ اما در اغلب این

های مختلف در زمینه توسعه انسانی و توسعه اجتماعی همراه است. در زمینه این مفهوم تعاریف مختلفی ارائه شده، به طوری که بانک جهانی عنوان کرده است که نهادها، روابط و هنجارهایی که کمیت و کیفیت تعامل اجتماعی یک جامعه را تشکیل می‌دهند، سرمایه اجتماعی آن جامعه می‌باشد. همچنین، بعضی از نویسندگان از جمله Putnam (1993)، Coleman (1988) و ... سرمایه اجتماعی را عاملی در نظر گرفته‌اند که باعث ارتباط بین افراد و گروه‌های مختلف شده و از طریق این نوع ارتباطات سرمایه و منابعی به دست خواهد آمد (Zare Shahabadi et al., 2012).

Ketabi et al. (2014) سرمایه اجتماعی را آرمان‌های مشترک، وفاق و انسجام اجتماعی، صداقت، رعایت ارزش‌ها و هنجارها در جهت ایجاد یک جامعه پویا و ... عنوان کرده‌اند و Zare Shahabadi et al. (2012) سرمایه اجتماعی را به معنای وجوه گوناگون سازمان اجتماعی برای بهبود کارایی جامعه دانسته‌اند و عنوان کرده‌اند که این عامل به صورت کلی بر روابط میان

مطالعات، نقش مؤلفه‌های اثرگذار سرمایه اجتماعی مورد غفلت واقع شده است. در ایران سرمایه محوری، کمبود دانش و تجربه کاری، خلأهای قانونی منفع‌طلبی در شرکت‌های تعاونی روستایی (Kalantari & Lavaeiadaryani, 2016)، مدیریت نامطلوب در تعاونی‌های بزرگ و ناتوانی در انطباق تعاونی‌های کوچک به عنوان شرایط درونی؛ تحریم‌های بین‌المللی، توسعه شهرنشینی، رفاه نسبی و رشد فردگرایی به عنوان شرایط بیرونی؛ اصلاحات ارضی، ابعاد حقوقی - قانونی و کاهش سودمندی برخی تعاونی‌ها به عنوان بستر؛ جنگ، کمبود سرمایه مالی، کمبود سرمایه اجتماعی و کمبود سرمایه فرهنگی و ضعف مدیریتی به عنوان شرایط مداخله‌گر؛ ضعف توسعه فرهنگی و دولت محوری؛ دست به دست هم داده و عدم توسعه تعاونی‌ها را منجر شده‌اند (Mehri et al., 2017). در این میان یکی از مهم‌ترین موانع فراروی تعاونی‌های برای رسیدن به اهدافشان، ضعف سرمایه اجتماعی تعاونی‌ها است (Ommani et al., 2015). سرمایه اجتماعی به طور ثابت و مؤثری با شاخص -

و با ایجاد انسجام و همبستگی در اعضای شرکت‌های تعاونی، به بهبود عملکرد شرکت‌های تعاونی می‌انجامد (Mirfardi et al., 2017). بنابراین سرمایه اجتماعی در تعاونی‌ها بیش از سایر انواع ساختارهای حاکمیتی ضروری است. اهمیت نقش سرمایه اجتماعی در شرکت‌های تعاونی تا حدی است که آن را با سرمایه فیزیکی یا مالی در شرکت‌های سرمایه‌گذاری یا سرمایه انسانی برای شخص، مقایسه می‌نمایند (Liang et al., 2015) و به واسطه اثرگذاری سرمایه اجتماعی در استفاده حداکثری از منابع فیزیکی و انسانی، نقش مثبت آن در عملکرد تعاونی‌ها به اثبات رسیده است (Ommani et al., 2015). به صورت کلی، براساس آنچه که گفته شد، سرمایه اجتماعی یکی از مولفه‌های اثرگذار در عملکرد و موفقیت شرکت‌های تعاونی از جمله تعاونی‌های روستایی است که توجه بسیاری از صاحب‌نظران و اندیشمندان علوم اجتماعی و توسعه روستایی را در دهه‌های اخیر به خود معطوف داشته است. به تعبیر Putnam (1995) سرمایه اجتماعی بستر

انسان‌ها (چه به صورت فردی و چه به صورت گروهی) تمرکز دارد. مطابق با نظر پاتنام (۲۰۰۰) در عصر حاضر، از بین سرمایه‌های مختلف، سرمایه اجتماعی نقش بسیار مهمی را در جوامع مختلف ایفا کرده و باعث به وجود آمدن و استحکام شبکه‌های روابط جمعی و گروهی بین افراد و سازمان‌های مختلف می‌باشد.

تعاونی‌ها، نهادهای مردمی بوده که ضمن دارا بودن ویژگی‌های واحدهای اقتصادی، دارای ارزش‌های غیراقتصادی از جمله ارزش‌های اجتماعی نیز می‌باشد. در راستای توسعه و تقویت هر تعاونی، به سرمایه‌های متعددی از جمله سرمایه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی نیاز است. با توجه به مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، اگر تعاون، بخش و یا نظام در نظر گرفته شود، سرمایه اجتماعی، مهم‌ترین جزء این بخش و نظام است و سایر سرمایه‌های لازم برای تعاونی‌ها در درجه بعدی اهمیت قرار دارند. سرمایه اجتماعی، فرایندی است که به شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی و تسهیل هماهنگی و همکاری برای تحقق اهداف منجر می‌شود

اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌های روستایی در کشورمان، سوال اصلی پژوهش حاضر عبارت است: سرمایه اجتماعی در عملکرد تعاونی‌های روستایی چه تأثیری دارد؟

مبانی نظری

سه عامل مدیریت، مشارکت و سرمایه، عوامل اصلی تأثیرگذار در افزایش توان تعاونی‌ها هستند و باید به‌عنوان سه بعد اصلی و کلیدی، مورد توجه مسئولان و متولیان تعاونی‌ها قرار گیرند و همواره باید به این اصل توجه داشت که غفلت از هر کدام از عوامل فوق، به‌منزله سست شدن پایه‌های اصلی شرکت‌ها و از بین رفتن اعتماد مردم به‌عنوان مهم‌ترین پشتوانه‌ی این نهادها، خواهد شد (Ahmadian & Moini, 2015). در مجموع با توجه به اینکه تعاونی‌ها، سازمان‌های مبتنی بر سرمایه اجتماعی هستند، به همان نسبت که همه تعاونی‌ها به سرمایه مالی نیاز دارند، به میزان و سطح قابل قبولی از سرمایه اجتماعی نیازمند هستند. چراکه این سازمان‌ها برای حفظ منافع‌شان به شدت نیازمند وجود سطح قابل

مناسی برای بهره‌وری سرمایه انسانی و فیزیکی و راهی برای نیل به موفقیت قلمداد می‌شود. میزان سرمایه اجتماعی اعضای تعاونی نقش مثبت و تأثیرپذیری بر تصمیم‌گیری بهتر آنان و اعمال مدیریت به نحو مطلوب و افزایش مشارکت‌های تولیدی داشته است (Ahmadian & Moini, 2015). بنابراین می‌توان چنین عنوان نمود که در حال حاضر برای آنکه بتوان در مسیر توسعه قدم نهاد، علاوه بر اهمیت تأثیرگذاری سرمایه‌های اقتصادی، انسانی، فیزیکی و ...، توجه ویژه به سرمایه اجتماعی از ضروریات دستیابی به توسعه می‌باشد. امر مهمی که علی‌رغم اهمیت ویژه و کارایی قابل توجه در کشور، کمتر به بررسی و تحلیل آن توجه شده است و نیاز است سازمان‌ها، ادارات، نهادهای متولی، محققان و پژوهشگران به آن توجه ویژه‌ای داشته باشند. لذا، با توجه به اهمیت و نقش سرمایه اجتماعی به‌عنوان عاملی کلیدی در تشکیل و توسعه تعاونی‌ها، که در متون نظری و تئوری بر آن تأکید شده است و همچنین در راستای غنای متون علمی مرتبط با اثرات سرمایه

همکاری درون گروه‌ها و بین گروه‌ها را در جهت کسب منافع متقابل، تسهیل می‌کند (Sharifian-Sani, 2002). به‌طور کلی سرمایه اجتماعی منبعی اجتماعی - ساختاری است که دارایی و سرمایه افراد محسوب می‌شود. این دارایی شیء واحدی نیست بلکه ویژگی-هایی است که در ساختار اجتماعی وجود دارد و باعث می‌شود افراد با سهولت بیشتری وارد کنش اجتماعی شوند. در صورتی که بپذیریم تنها برخورداری از منابع مالی و نیروی انسانی نتوانسته جوامع را به سوی رشد و توسعه اجتماعی سوق دهد باید رکن سومی نیز برای دستیابی به توسعه قائل شویم و آن سرمایه اجتماعی است. در واقع اثربخشی و کارایی دو منبع اول عمدتاً به میزان برخورداری از سرمایه اجتماعی بستگی دارد (Amobeigy & Hayati, 2014).

علی‌رغم بررسی گسترده اثرات سرمایه اجتماعی در بنگاه‌های اقتصادی، تحقیقات مربوط به اثرات سرمایه اجتماعی بر تعاونی-های روستایی نسبتاً محدود است. با این وجود در ادامه نتایج چند پژوهش داخلی و خارجی مرتبط با موضوع مورد مطالعه ارائه

قبولی از سرمایه اجتماعی به‌ویژه در زمینه اعتماد و همکاری میان اعضا، تولید و فروش محصولات، تولیدات و ... هستند (Yu & Nilsson, 2019).

Valentinov (2004) اولین کسی است که نقش سرمایه اجتماعی را در تعاونی‌ها تعریف و نشان داده است. وجود سرمایه اجتماعی کلید استقرار جامعه مدنی و حیات شهروندی در هر جامعه‌ای است و عدم و یا ضعف وجود سرمایه اجتماعی به ناکارآمدی بسیاری از سیاست‌ها و طرح‌های پیشنهادی در حوزه برنامه‌ریزی منجر می‌گردد. سرمایه اجتماعی که نوعی تولید اجتماعی قابل مدیریت به‌شمار می‌آید مقوله‌ای نسبتاً تازه و ناشناخته در کنش اجتماعی محسوب می‌شود و در اقتصاد کشورهای توسعه نیافته، سرمایه اجتماعی را حلقه مفقوده توسعه نامیده‌اند. Putnam (1995) سرمایه اجتماعی را "مجموعه‌ای از شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد اجتماعی تعریف می‌کند که هماهنگی و همکاری را برای منافع متقابل تسهیل می‌کند" (Putnam, 1995) و در تعریفی دیگر سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای از شبکه‌ها، هنجارها، ارزش‌ها و درکی است که

کارکنان، انگیزش، مشارکت در تصمیم-گیری، تعلق به مکان و ثبات شغلی، متغیرهای تقویت کننده سرمایه اجتماعی در بین افراد مورد مطالعه هستند. [Nooripoor](#) and [Noori](#) (2012) در پژوهشی نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت آبران شبکه آبیاری و زهکشی را در دشت لیشت شهرستان گچساران بررسی کرده‌اند. نتایج پژوهش نشان داد سطح سرمایه اجتماعی در میان افراد مورد بررسی با میانگین $1/96$ در سطح ضعیفی قرار داد. با این وجود همچنین نتایج پژوهش نشان داد بین سرمایه اجتماعی و مشارکت آبران رابطه مستقیم و مثبتی وجود دارد. نتایج پژوهش [Zare Shahabadi et al](#) (2012) با هدف بررسی تأثیر میزان سرمایه اجتماعی در موفقیت تعاونی‌های تولیدی شهر یزد نشان داد میانگین محاسبه شده برای سرمایه اجتماعی و موفقیت تعاونی‌های تولید در شهر یزد در سطح ضعیفی قرار دارد و بین سرمایه اجتماعی و موفقیت تعاونی‌ها رابطه آماری مثبت و معناداری وجود دارد. [Amobeigy & Hayati](#) (2014) در پژوهشی سازه‌های مؤثر بر

شده است. نتایج پژوهش [Torabi et al](#) (2010) با هدف بررسی میزان تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی دام و طیور در شهرستان مشهد نشان داد مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی، سطح تحصیلات و سن پاسخگویان در میزان عملکرد شرکت‌های تعاونی اثرگذارند. یافته‌های پژوهش [Kalantari et al](#) (2011) در خصوص وضعیت سرمایه اجتماعی در تعاونی‌های تولید روستایی شهرستان کوهدشت و عوامل مرتبط با آن نشان داد ارتقای سطح سرمایه اجتماعی می‌تواند در موفقیت تعاونی‌ها مؤثر باشد و در این میان ارتقای مولفه‌های سرمایه اجتماعی در راستای موفقیت بیشتر تعاونی‌های پیشنهاد شده است. نتایج پژوهش [Bastaani et al](#) (2012) در خصوص وضعیت سرمایه اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در تعاونی‌های شهر شیراز نشان داد سرمایه اجتماعی در میان اعضای تعاونی در سطح بالایی قرار دارد و متغیرهای فرهنگ سازمانی، جو سازمانی، توانمندسازی

و مالی در تعاونی‌ها، سرمایه اجتماعی نتوانسته است عملکرد مثبتی را بر تعاونی‌های داشته باشد. نتایج پژوهش Kalantari & Lavaeiadaryani (2016) با هدف شناسایی و تبیین چالش‌های پیش‌روی شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در ایران نشان داد سرمایه محوری مهم‌ترین چالش پیش‌روی شرکت‌های تعاونی است که از کمبود دانش و تجربه‌کاری و خلأهای قانونی نشأت گرفته است و در نهایت جریان منفع‌طلبی مفرط را در شرکت‌های تعاونی روستایی ایجاد نموده است. محققان در این پژوهش بر ارتقای روابط اجتماعی به‌عنوان یکی از راهکارهای بهبود عملکرد تعاونی‌های روستایی تأکید کرده‌اند. نتایج پژوهش Mirfardi et al (2017) با هدف بررسی تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی شهرستان بویراحمد نشان داد متغیرهای مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی و آگاهی اجتماعی دارای تأثیر مثبت در عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی بوده‌اند و توانسته‌اند ۳۷/۷ درصد سرمایه اجتماعی درون‌گروهی در تعاونی‌های طرح مدیریت جامع منابع طبیعی و آبخیزداری استان فارس را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج پژوهش نشان داد سرمایه اجتماعی اعضا در سطح بالای قرار داشته است و متغیرهای سن و تحصیلات از عوامل موثر بر سرمایه اجتماعی اعضا هستند. Ommami et al (2015) در پژوهشی اقدام به ارزیابی نقش سرمایه اجتماعی در عملکرد مالی تعاونی‌های تولیدی زراعی استان خوزستان نموده‌اند. نتایج نشان داد میان سرمایه اجتماعی و ابعاد آن به‌عنوان متغیرهای مستقل با عملکرد مالی تعاونی‌های تولیدی رابطه آماری مثبت و معنی‌داری وجود دارد و در مجموع سرمایه اجتماعی (متشکل از اعتماد، مشارکت، انسجام و آگاهی) توانسته است ۷۴/۸ درصد از واریانس عملکرد مالی تعاونی‌ها را تبیین نماید. نتایج پژوهش Ahmadian & Moini (2015) با هدف بررسی نقش سرمایه اجتماعی در عملکرد تعاونی‌ها در دهستان بالاویلایت شهرستان کاشمر نشان داد به علل مختلفی از جمله ضعف عوامل مدیریتی

شاهد است و و ارتقای مشارکت اجتماعی در میان آن‌ها در ایجاد جو مناسب و اعتماد اجتماعی موثر بوده و با تعامل مناسب اطلاعات میان شرکت‌ها، عملکرد مالی شرکت‌ها بهبود خواهد یافت. نتایج پژوهش [Johnson et al \(2003\)](#) با هدف بررسی نقش و اهمیت سرمایه اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی روستایی در کشور کلمبیا نشان داد سرمایه اجتماعی برای افزایش دامنه شرکت‌های اطلاعاتی و کسب اطلاعات بیشتر (آگاهی اجتماعی) در ارتباط با بازار و منابع مالی، اثرگذار بوده است و دامنه نظارت مالی و اجرایی را در انجام معاملات اقتصادی شرکت‌ها کاهش داده است. به تعبیری دیگر سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی گروهی و بین گروهی را افزایش داده است و همچنین ضمانتی اجرایی برای حفظ و یا ثبات مشارکت‌ها و تعاملات اجتماعی به وجود آورده است. نتایج پژوهش [Krause et al \(2007\)](#) با هدف بررسی اثر سرمایه اجتماعی در بهبود عملکرد شرکت‌های مربوط به صنایع خودرو و صنایع الکتریکی آمریکا

تغییرات شرکت‌های تعاونی را تبیین نمایند. همچنین نتایج پژوهش نشان داد اعتماد اجتماعی، سن، جنس، وضعیت تأهل، قومیت، سطح تحصیلات، سابقه فعالیت و سابقه عضویت اعضای ارکان تعاونی در شرکت‌های تعاونی، در عملکرد شرکت‌های تعاونی تأثیری ندارند. [Knack & Keefer \(1997\)](#) در پژوهشی تأثیر سرمایه اجتماعی را در عملکرد بازارهای اقتصادی ۲۹ کشور جهان بررسی کرده‌اند. نتایج پژوهش نشان داد در کشورهای با درآمد بالا، هنجارها و موسسات مدنی، سطح بالاتری دارند و اعتماد و همکاری مدنی با عملکرد اقتصادی، رابطه مثبت داشته است؛ همچنین همکاری‌های مدنی در جوامعی قوی‌تر است که نهادهای رسمی، مدافع حقوق مالکیت و قراردادها هستند. [Barr \(2000\)](#) در پژوهشی تأثیر سرمایه اجتماعی را در عملکرد شرکت‌های کوچک و زودبازده کارآفرینی در کشور غنا بررسی کرده است. نتایج پژوهش نشان داد تعاملات اجتماعی باعث افزایش ظرفیت کسب اطلاعات و آگاهی‌های فنی و تجاری (آگاهی اجتماعی) در میان شرکت‌ها

نشان داد مولفه‌های سرمایه اجتماعی از جمله سرمایه شناختی (آگاهی - اجتماعی)، مشارکت، انسجام و افزایش تعاملات اجتماعی در بهبود عملکرد شرکت‌های مذکور به‌ویژه در زمینه بهبود درآمد، کیفیت فعالیت، ارائه محصول و پیچیدگی کار، اثر بخش بوده‌اند. نتایج پژوهش Scrimgeour et al (2006) با هدف شناسایی عوامل موثر در عملکرد و موفقیت شرکت‌های تعاونی کشاورزی در نیوزیلند نشان داد در میان عوامل اجتماعی، متغیرهای هنجارها و انتظارات اجتماعی، تعاملات اجتماعی و ارزش‌های اجتماعی، که از متغیرهای تشکیل‌دهنده سرمایه اجتماعی هستند، بر عملکرد و موفقیت شرکت‌های تعاونی کشاورزی محدود مطالعه‌ای اثرگذار بوده‌اند. یافته‌های پژوهش Zhang (2007) در خصوص بررسی نقش انباشت سرمایه اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تجاری در چین نشان داد سرمایه انسانی شرکت‌ها به‌واسطه بهره‌گیری از مولفه‌های سرمایه اجتماعی در عملکرد شرکت‌ها اثرگذار است و ضعف سرمایه اجتماعی اثرات منفی را بر عملکرد شرکت‌ها داشته است. نتایج پژوهش Nilsson et al (2012) نشان داد تعاونی‌ها به دلیل گرایش اقتصادی خود، به‌تدریج سرمایه اجتماعی خود را از دست می‌دهند. نتایج مطالعه Ruben & Heras (2012) تأثیر مثبت سرمایه اجتماعی بر عملکرد اقتصادی تعاونی‌ها را تأیید می‌کنند. نتایج پژوهش Liang et al (2015) در خصوص اثرات سرمایه اجتماعی بر مشارکت اعضا و عملکرد تعاونی‌های کشاورزی در ژجیانگ چین نشان داد میان سرمایه اجتماعی و مشارکت اعضا در آموزش و جلسات عمومی رابطه مثبت وجود دارد و هر یک از ابعاد سرمایه اجتماعی، تأثیر معنادار و مثبتی بر عملکرد اقتصادی تعاونی‌ها داشته‌اند.

نتایج پژوهش Hutagalung (2016) با هدف بررسی اثر سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌های واقع در منطقه پماتنگ سیانتر (در شمال سوماترا) واقع در کشور اندونزی نشان داد سرمایه اجتماعی از طریق شناسایی شیوه‌های معقول تجارت، ایجاد تعهد و وفاداری زیاد اعضا برای شرکت در جلسات، فراهم کردن زمینه پس‌انداز مالی و

روستایی و کشاورزی موثر بوده است و لازم است با شناسایی عوامل موثر بر ارتقای سطح سرمایه اجتماعی، زمینه و بستر لازم را برای موفقیت تعاونی‌ها فراهم نمود. نتایج پژوهش [Xu et al \(2018\)](#) در خصوص مزایای سرمایه اجتماعی برای تعاونی‌های کشاورزان در کشور چین نشان داد ارتباط و پیوند مثبتی میان سرمایه اجتماعی با عملکرد اقتصادی و اجتماعی تعاونی‌های کشاورزی وجود داد. نتایج پژوهش [Yu & Nilsson \(2019\)](#) در خصوص سرمایه اجتماعی و سرمایه مالی در تعاونی‌های روستایی کشور چین نشان داد برای توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار روستایی در کشور چین، تقویت تعاونی‌های کشاورزی ضروری است. زیرا سرمایه اجتماعی با توسعه همکاری و تعامل میان اعضا، زمینه را از طریق تأمین وثیقه مشترک برای دریافت وام تسهیل می‌نماید و نقش موثری را در اعتمادسازی برای تشکیل صندوق‌های سرمایه‌گذاری مشترک برای اعضا و مجموعه تعاونی روستایی داشته است.

استفاده از وام، حمایت از سازمان‌های بومی و محلی، آموزش اعضای تعاونی افزایش سطح درآمد و ... در عملکرد تعاونی‌ها موثر بوده است. نتایج پژوهش [Akahoshi & Binotto \(2016\)](#) با هدف بررسی ارتباط تعاونی‌های کشاورزی و روستایی و سرمایه اجتماعی در ایالات ماتوگروسو جنوبی در کشور برزیل نشان داد سرمایه اجتماعی و احداث تعاونی‌ها دارای اثرات متقابل بر یکدیگر هستند. به این صورت که تعاون-گرایی، که بر اساس اصولی مانند صداقت، شفافیت و قابلیت اطمینان، وفاداری اعضا و ... استوار است، هنگامی که به صورت اصولی انجام پذیرد و فعالیت آن بر اساس اصول همکاری باشد، الگوی مناسب و مستحکمی برای ایجاد حجم زیادی از سرمایه اجتماعی است و سرمایه اجتماعی حاصل شده نیز می‌تواند موفقیت تعاونی‌ها را تضمین نماید. نتایج پژوهش [Tuna & Karantininis \(2017\)](#) در خصوص سرمایه اجتماعی در تعاونی‌های روستایی کشور مقدونیه نشان داد سطح پایین سرمایه اجتماعی در عدم موفقیت تعاونی‌های

روش‌شناسی تحقیق

سن، شغل، میزان درآمد ماهیانه، بعد خانوار و تحصیلات است. بخش دوم مربوط به سرمایه اجتماعی است که ۴ بعد اصلی (اعتماد، انسجام، آگاهی و مشارکت) و ۴۴ متغیر کلیدی را شامل می‌شود (جدول ۱). بخش سوم پرسشنامه به عملکرد تعاونی-های روستایی اختصاص دارد که شامل ۵ بعد اصلی (عملکرد مدیریتی، اجتماعی، اقتصادی، عمومی و قوانین و مقررات) و ۳۲ متغیر کلیدی می‌شود. لازم به ذکر است بخش دوم و سوم پرسشنامه در طیف لیکرت (شامل پنج قسمت: ۱= بسیار کم، ۲= کم، ۳= متوسط، ۴= زیاد، ۵= بسیار زیاد) طراحی شده است. برای تعیین روایی ابزار تحقیق، از روش روایی محتوایی استفاده شده است که با استفاده از نظرات اعضای هیئت علمی دانشگاه تأیید گردید و برای بررسی پایایی پرسشنامه، از پیش‌آزمون و با تعداد ۳۰ پرسشنامه استفاده شده است. ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده (جدول ۱) برای بخش‌های مختلف آن، نشانگر پایا بودن ابزار مورد استفاده بود. در نهایت پرسشنامه‌ها در میان اعضای تعاونی-

پژوهش کمی و کاربردی حاضر، از نوع تحقیقات توصیفی - تحلیلی می‌باشد. قلمرو مکانی مطالعه حاضر استان فارس و جامعه آماری را اعضای فعال تعاونی‌های روستایی این استان تشکیل می‌دهد. بر اساس داده‌های سالنامه آماری وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، ۱۸۷ تعاونی روستایی در این استان ثبت شده که این تعداد ۱۷۳ تعاونی فعال و ۱۴ تعاونی غیرفعال هستند. اعضای تعاونی‌های فعال استان ۲۹۵۳۶۷ نفر است و جامعه آماری پژوهش را تشکیل می‌دهند. با توجه به وسعت جغرافیایی استان و حجم بالای جامعه آماری، با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شد. برای توزیع پرسشنامه‌ها در میان نمونه‌ها، از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است. ابزار اصلی پژوهش برای گردآوری داده‌ها علاوه بر مطالعات اسنادی، پرسشنامه محقق‌ساخته است. پرسشنامه مذکور از سه بخش اصلی تشکیل شده است. بخش اول آن شامل اطلاعات جمعیت‌شناختی پاسخگویان مانند

از شاخص‌های اصلی پژوهش بررسی شده است. همچنین، به منظور تخمین مدل پیش‌بینی و بررسی هم‌زمان رابطه متغیرهای مستقل و وابسته از رگرسیون چند متغیره گام به گام استفاده شد. در واقع در رگرسیون گام به گام تمامی متغیرهای مستقل وارد مدل می‌شوند و آن متغیر مستقلی که تاثیر چندانی بر متغیر وابسته نداشته باشد از مدل حذف می‌شود. در مجموع برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از نرم افزارها SPSS استفاده شده است.

های فعال روستایی استان فارس به روش کاملاً تصادفی توزیع و تکمیل شده‌اند. لازم به ذکر است به دلیل مخدوش بودن ۳ پرسشنامه، اطلاعات ۳۸۱ نفر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های آماری از آزمون t تک نمونه‌ای، همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره گام به گام استفاده شد. با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای (که یکی از انواع آزمون‌های مقایسه میانگین است و قابلیت ارزیابی میانگین متغیرها و شاخص‌ها را دارد) وضعیت میانگین هر یک

جدول ۱- محاسبه میزان پایایی و روایی مفاهیم اصلی به کاررفته در پژوهش

متغیر	ابعاد	تعداد گویه	آلفای کرونباخ
عملکرد تعاونی‌های روستایی	عملکرد مدیریت	۴	۰/۷۸۲
	عملکرد اجتماعی	۸	۰/۷۵۲
	عملکرد اقتصادی	۸	۰/۸۹
	عملکرد قوانین و مقررات	۷	۰/۸۱۴
سرمایه اجتماعی	عملکرد عمومی	۵	۰/۸۰۷
	مشارکت اجتماعی	۱۱	۰/۷۸۴
	انسجام اجتماعی	۱۳	۰/۸۰۱
آگاهی اجتماعی	آگاهی اجتماعی	۱۱	۰/۷۹۱
	اعتماد اجتماعی	۱۱	۰/۸۱۲

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخگویان

نتایج بررسی سن نمونه مورد مطالعه نشان داد، میانگین سنی افراد مورد مطالعه ۳۸/۸ سال بوده است. بررسی وضعیت جنسیت افراد مورد مطالعه نشان داد ۹۰/۸ درصد مرد و ۹/۲ درصد زن بوده‌اند و بعد از خانوار در بین افراد مورد مطالعه، ۵ نفر می‌باشد. همچنین، نتایج بررسی وضعیت تحصیلات پاسخگویان نشان داد، سطح تحصیلات ۲۹/۹۲ درصد در حد دیپلم است و ۱۸/۱ درصد دارای مدرک دانشگاهی بودند.

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، متوسط تعداد سهام هر یک از افراد مورد مطالعه از شرکت‌های تعاونی عضو برابر با ۳/۵ سهم بوده که بیشترین و کمترین تعداد سهم افراد مورد مطالعه به ترتیب برابر با ۱۳ سهم و یک سهم می‌باشد. همچنین، یافته‌ها نشان داد اکثریت افراد مورد مطالعه (۷۹ درصد) از تسهیلات ارائه شده از سوی تعاونی‌های روستایی حداقل یک بار استفاده کرده‌اند. سایر نتایج توصیفی به دست آمده در قالب جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲- توزیع فراوانی مرتبط با ویژگی‌های توصیفی (جمعیت‌شناختی و حرفه‌ای) افراد مورد مطالعه

شغلی اصلی	فراوانی	درصد	سابقه اشتغال	فراوانی	درصد	تعداد سهام	فراوانی	درصد
کشاورزی	۱۲۱	۳۱/۷۵	زیر ۵ سال	۶۹	۱۸/۱۱	۳ سهم و کمتر	۱۲۶	۳۳/۰۷
خدماتی	۱۰۴	۲۷/۲۹	۵ تا ۱۰ سال	۹۹	۲۵/۹۸	۴ تا ۵ سهم	۱۱۶	۳۰/۴۴
دولتی	۵۴	۱۴/۱۷	۱۰ تا ۱۵ سال	۱۲۶	۳۲/۸	۶ تا ۸ سهم	۸۵	۲۲/۳
بخش خصوصی	۴۶	۱۲/۰۷	۱۵ تا ۲۰ سال	۴۲	۱۱/۰۲	۹ تا ۱۰ سهم	۳۰	۷/۸۷
آزاد	۵۶	۱۴/۶۹	بیشتر از ۲۰ سال	۴۶	۱۲/۰۷	بیشتر از ۱۰ سهم	۲۴	۶/۲۹
سال								
مد = کشاورزی	-	میانگین: ۱۲/۲	-	میانگین: ۳/۵				
		انحراف معیار: ۶/۵			انحراف معیار: ۱/۹۶			

بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی در میان

اعضای تعاونی‌های روستایی استان فارس

برای بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی در میان اعضای تعاونی‌های روستایی استان فارس ابتدا وضعیت ابعاد ۴گانه سرمایه اجتماعی (اعتماد، انسجام، آگاهی و مشارکت) که هر یک دربرگیرنده متغیرهای متعددی هستند، بررسی شده و در ادامه وضعیت کلی سرمایه اجتماعی در میان اعضا بررسی شده است.

مشارکت اجتماعی

در این بخش از مطالعه به بررسی کلی وضعیت شاخص مشارکت اجتماعی در بین افراد عضو یا شاغل تعاونی‌های مورد مطالعه در استان فارس پرداخته شده است. همان-

طور که مشاهده می‌شود (جدول ۳)، سطح مشارکت اجتماعی ۴۱/۹ درصد از نمونه‌ی

مورد مطالعه در حد کم و خیلی کم می‌باشد. همچنین، ۱۸/۱ درصد از پاسخگویان در سطح متوسط و ۳۹/۸ درصد نیز دارای سطح مشارکت اجتماعی در سطح زیاد و خیلی زیاد هستند. به عبارتی دیگر، می‌توان عنوان کرد که افراد عضو یا شاغل تعاونی-های مورد مطالعه در استان فارس به لحاظ شاخص مشارکت اجتماعی دارای وضعیت مناسبی بوده و این قابلیت را دارا هستند که در زمان‌های مورد نیاز در زمینه‌های مختلفی همچون مشارکت در نظرسنجی‌ها، مشارکت در ارائه پیشنهادها و انتقادات، مشارکت در پذیرش فعالیت‌های بیشتر از دیگران و ...، وارد عرصه شده و به مشارکت بپردازند.

جدول ۳- توزیع فراوانی وضعیت کلی شاخص مشارکت اجتماعی در میان اعضای تعاونی‌های استان فارس

مقیاس	فراوانی	درصد	مُد
خیلی کم	۵۳	۱۳/۹۱	
کم	۱۰۷	۲۸/۰۸	
متوسط	۶۹	۱۸/۱۱	زیاد
زیاد	۱۳۷	۳۵/۹۵	
خیلی زیاد	۱۵	۳/۹۳	
جمع کل	۳۸۱	۱۰۰	

اعتماد اجتماعی

باشند. به عبارتی دیگر، به صورت کلی می-توان عنوان کرد که افراد مورد مطالعه به لحاظ وضعیت شاخص اعتماد اجتماعی در سطحی بالاتر از متوسط هستند. در این زمینه می-توان گفت که اعتماد بین افراد مورد مطالعه در زمینه‌های مختلفی از جمله، پایبند بودن به قول و قرار بین افراد مورد نظر، متعهد بودن به پرداخت اقساط، اعتماد به انجام وظایف محوله به همکاران و ... در سطح قابل قبولی قرار دارد.

نتایج جدول ۴، وضعیت کلی بررسی وضعیت شاخص اعتماد اجتماعی در بین افراد عضو یا شاغل تعاونی‌های مورد مطالعه در استان فارس را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، ۳۰/۹ درصد از نمونه‌ی مورد مطالعه دارای سطح اعتماد اجتماعی در حد کم و خیلی کم هستند. همچنین، ۳۸/۰۵ درصد از پاسخگویان در سطح متوسط و ۳۰/۹ درصد نیز دارای اعتماد اجتماعی در سطح زیاد و خیلی زیاد می-باشند.

جدول ۴- توزیع فراوانی وضعیت کلی شاخص اعتماد اجتماعی در میان اعضای تعاونی‌های استان فارس

مد	درصد	فراوانی	مقیاس
	۷/۸۷	۳۰	خیلی کم
	۲۳/۰۹	۸۸	کم
متوسط	۳۸/۰۵	۱۴۵	متوسط
	۲۴/۹۳	۹۵	زیاد
	۶/۰۳	۲۳	خیلی زیاد
	۱۰۰	۳۸۱	جمع کل

آگاهی اجتماعی

خودشان بیان نمایند. نتایج کلی بررسی وضعیت شاخص آگاهی اجتماعی در بین افراد عضو یا شاغل تعاونی‌های مورد مطالعه در استان فارس نشان داد (جدول ۵)، ۲۷/۸

در این بخش از افراد مورد مطالعه خواسته شد تا وضعیت هر یک از گویه‌های مرتبط با شاخص آگاهی اجتماعی را در مورد

میزان آگاهی اجتماعی در سطح بالایی بوده که این آگاهی اجتماعی در زمینه‌های مختلفی از جمله مسئولیت خود نسبت به تعاونی، شناخت در زمینه امکانات و تسهیلات تعاونی، آگاهی از فرایند تأمین منابع مالی شرکت و ... می‌تواند موثر باشد.

درصد از نمونه‌ی مورد مطالعه دارای سطح آگاهی اجتماعی در حد کم و خیلی کم بودند. همچنین، ۲۲/۰۴ درصد از افراد مورد مطالعه آگاهی اجتماعی در حد متوسط و ۵۰/۱ درصد، در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی شد (جدول ۵). بنابراین، می‌توان عنوان کرد که افراد مورد مطالعه دارای

جدول ۵- توزیع فراوانی وضعیت کلی شاخص آگاهی اجتماعی در میان اعضای تعاونی‌های استان فارس

مد	درصد	فراوانی	مقیاس
	۱۳/۹۳	۵۳	خیلی کم
	۱۳/۹۱	۵۳	کم
زیاد	۲۲/۰۴	۸۴	متوسط
	۳۳/۰۴	۱۲۶	زیاد
	۱۷/۰۶	۶۵	خیلی زیاد
	۱۰۰	۳۸۱	جمع کل

درصد نیز در سطح زیاد و خیلی زیاد ارزیابی شد (جدول ۶). به عبارتی می‌توان گفت افراد مورد مطالعه به لحاظ وضعیت انسجام اجتماعی، در وضعیت مناسبی قرار دارند و در مواردی از جمله تبادل نظر با همکاران، مشورت گرفتن از همکاران و اعضای تعاونی، اطمینان از عملکرد دیگر اعضا و مدیران تعاونی و ... دارای وضعیت مناسبی هستند.

انسجام اجتماعی

در این بخش وضعیتی کلی شاخص انسجام اجتماعی در بین افراد مورد مطالعه مورد بررسی قرار گرفته است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، ۷/۸ درصد از نمونه‌ی مورد مطالعه دارای انسجام اجتماعی در حد کم و خیلی کم بوده‌اند. همچنین، در میان ۲۷/۰۳ درصد از افراد مورد مطالعه سطح انسجام اجتماعی در حد متوسط و ۶۵/۰۹

جدول ۶- توزیع فراوانی وضعیت کلی شاخص انسجام اجتماعی در میان اعضای تعاونی‌های استان فارس

مقیاس	فراوانی	درصد	مد
خیلی کم	۱۵	۳/۹۳	
کم	۱۵	۳/۹۳	
متوسط	۱۰۳	۲۷/۰۳	خیلی زیاد
زیاد	۱۱۸	۳۰/۹۷	
خیلی زیاد	۱۳۰	۳۴/۱۲	
جمع کل	۳۸۱	۱۰۰	

پس از بررسی وضعیت کلی ابعاد ۴ گانه سرمایه اجتماعی، در این بخش وضعیت کلی سرمایه اجتماعی در میان اعضای تعاونی‌های روستایی استان فارس با استفاده از جدول توزیع فراوانی و آزمون تی تک- نمونه‌ای بررسی شده است. نتایج نشان می‌دهد (جدول ۷) میزان سرمایه اجتماعی ۲۲/۰۴ درصد از اعضاء در سطوح کم و خیلی کم، ۱۸/۱ درصد در سطح متوسط و ۵۹/۸ درصد نیز در سطوح زیاد و خیلی زیاد بوده است. نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای جهت ارائه یک قضاوت کلی در خصوص سرمایه اجتماعی در محدوده مطالعاتی (با در نظر گرفتن عدد ۳ به عنوان مبنای آزمون) نشان می‌دهد (جدول ۸) میانگین حاصل شده با مقدار ۳/۶ به صورت معناداری بیشتر از حد مینا است و مثبت شدن سایر آماره- های آزمون نیز موید این مطلب است. با توجه به مرور مبنای نظری و سوابق پژوهش این وضعیت نشانه مثبتی برای موفقیت تعاونی‌های روستایی در استان فارس است که باید با برنامه‌ریزی کارآمد و منسجم، از آن برای موفقیت هرچه بیشتر تعاونی‌ها بهره برد.

جدول ۷- توزیع فراوانی وضعیت کلی سرمایه اجتماعی در میان اعضای تعاونی‌های استان فارس

مقیاس	فراوانی	درصد	مد
خیلی کم	۳۸	۹/۹۷	
کم	۴۶	۱۲/۰۷	خیلی زیاد
متوسط	۶۹	۱۸/۱۱	

زیاد	۱۰۳	۲۷/۰۳
خیلی زیاد	۱۲۵	۳۲/۸
جمع کل	۳۸۱	۱۰۰

جدول ۸- وضعیت سرمایه اجتماعی در میان اعضای تعاونی‌های استان فارس با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

مبنای آزمون = ۳						
t	درجه	معنی‌داری	میانگین	اختلاف از	فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد	
	آزادی		میانگین		حد پایین	حد بالا
۸/۹۷۳	۳۸۰	۰/۰۰۰	۳/۶۰۶	۰/۶۰۶	۰/۴۷۳	۰/۷۳۹

بررسی وضعیت رضایت‌مندی اعضا از عملکرد

تعاونی‌های روستایی استان فارس

در این بخش از مطالعه به بررسی وضعیت رضایت‌مندی افراد مورد مطالعه از عملکرد تعاونی‌هایی که در آن‌ها عضویت داشته و یا مشغول به فعالیت هستند، پرداخته شده است. لازم به توضیح است که عملکرد تعاونی‌های مورد مطالعه به بخش‌های اقتصادی، اجتماعی، عملکرد مدیریت، عملکرد عمومی و عملکرد قوانین و مقررات، تقسیم شده که در ادامه مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

رضایت‌مندی اعضا از عملکرد اقتصادی

در این بخش از افراد مورد مطالعه مورد مطالعه خواسته شد تا میزان رضایت‌مندی خود را در زمینه عملکرد اقتصادی تعاونی-

های مورد مطالعه در استان فارس که در آنها عضو و یا شاغل بوده، بیان نمایند، که نتایج بررسی کلی آن در جدول ۹ نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، ۵۸ درصد از پاسخ‌گویان سطح رضایت‌مندی خود را از عملکرد اقتصادی تعاونی‌های مورد مطالعه در حد کم و خیلی کم دانسته‌اند. همچنین، ۳۳/۸ درصد وضعیت رضایت-مندی خود را در سطح متوسط و ۷/۸ درصد نیز رضایت‌مندی خود را از عملکرد اقتصادی تعاونی‌های مورد مطالعه در سطح زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند (جدول ۹). لذا، می‌توان عنوان کرد که عملکرد کلی اعضا از عملکرد اقتصادی تعاونی مورد نظر بالاتر از متوسط بوده و به عبارتی دیگر تعاونی‌های مورد نظر هنوز به صورت

صد درصد به لحاظ اقتصادی رضایت اعضای خود را جلب نکرده‌اند.

جدول ۹- توزیع فراوانی وضعیت کلی میزان رضایت‌مندی اعضا از عملکرد اقتصادی تعاونی‌های استان فارس

مقیاس	فراوانی	درصد	مد
خیلی کم	۱۰۳	۲۷/۰۳	
کم	۱۱۸	۳۰/۹۷	
متوسط	۱۲۹	۳۳/۸۵	متوسط
زیاد	۱۵	۳/۹۳	
خیلی زیاد	۱۵	۳/۹۳	
جمع کل	۳۸۱	۱۰۰	

رضایت‌مندی اعضا از عملکرد اجتماعی

مندی خود را از عملکرد اجتماعی تعاونی-

نتایج کلی بررسی وضعیت رضایت‌مندی افراد مورد مطالعه از عملکرد اجتماعی تعاونی‌های مورد مطالعه در استان فارس که در آن‌ها عضو و یا شاغل بوده، در جدول ۱۰ نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، ۳۳/۸ درصد از پاسخ‌گویان سطح رضایت‌مندی خود از عملکرد اجتماعی تعاونی‌های مورد مطالعه را، در حد کم و خیلی کم اعلام کرده‌اند. همچنین، ۳۴/۹ درصد وضعیت رضایت‌مندی خود را در سطح متوسط و ۳۱/۲ درصد نیز رضایت-

مندی خود را از عملکرد اجتماعی تعاونی‌های مورد مطالعه در استان فارس که در آن‌ها عضو و یا شاغل بوده، در جدول ۱۰ نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، ۳۳/۸ درصد از پاسخ‌گویان سطح رضایت‌مندی خود از عملکرد اجتماعی تعاونی‌های مورد مطالعه را، در حد کم و خیلی کم اعلام کرده‌اند. همچنین، ۳۴/۹ درصد وضعیت رضایت‌مندی خود را در سطح متوسط و ۳۱/۲ درصد نیز رضایت-

جدول ۱۰- توزیع فراوانی وضعیت کلی میزان رضایت‌مندی اعضا از عملکرد اجتماعی تعاونی‌های استان فارس

مقیاس	فراوانی	درصد	مد
خیلی کم	۱۱۴	۲۹/۹۲	
کم	۱۵	۳/۹۳	متوسط

متوسط	۱۳۳	۳۴/۹
زیاد	۱۰۳	۲۷/۰۳
خیلی زیاد	۱۶	۴/۱۹
جمع کل	۲۸۱	۱۰۰

رضایت‌مندی اعضا از عملکرد مدیریتی

در این بخش از افراد مورد مطالعه مورد مطالعه خواسته شد تا میزان رضایت‌مندی خود را در زمینه عملکرد مدیریتی تعاونی- های مورد مطالعه در استان فارس که در آن‌ها عضو و یا شاغل بوده، بیان نمایند، نتایج بررسی کلی این وضعیت در جدول ۱۱ قابل مشاهده است. براساس نتایج بدست آمده، ۳۶/۲ درصد از پاسخگویان سطح رضایت‌مندی خود از عملکرد مدیریتی تعاونی‌های مورد مطالعه را در حد کم و خیلی کم دانسته‌اند. همچنین، ۲۵/۱ درصد سطح رضایت‌مندی را در حد متوسط و ۳۸/۳ درصد نیز سطح رضایت‌مندی خود از

عملکرد مدیریتی تعاونی‌های را در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند (جدول ۱۱). به عبارتی دیگر، افراد مورد مطالعه به‌صورت کلی از تعاونی‌های مورد نظر به لحاظ عملکرد مدیریتی دارای سطح رضایت‌مندی متوسط هستند. لذا، مدیران تعاونی‌های روستایی مورد نظر باید در زمینه افزایش رضایت‌مندی اعضا از عملکرد خود دارای برنامه‌ریزی‌های بلندمدت بوده و به‌صورت متناوب و پیوسته عملکرد خود را از طریق اعضای تعاونی مورد بررسی و ارزیابی قرار داده و سعی کنند اشکالات مدیریتی خود را کاهش دهند.

جدول ۱۱- توزیع فراوانی وضعیت کلی میزان رضایت‌مندی اعضا از عملکرد مدیریتی تعاونی‌های استان فارس

مقیاس	فراوانی	درصد	مد
خیلی کم	۶۲	۲۰/۲	
کم	۷۷	۱۶/۲۷	
متوسط	۹۶	۲۵/۱۹	متوسط
زیاد	۵۸	۱۵/۲۲	
خیلی زیاد	۸۸	۲۳/۰۹	

جمع کل	۳۸۱	۱۰۰
--------	-----	-----

رضایت‌مندی اعضا از عملکرد عمومی

سطح متوسط و ۲۲/۰۴ درصد نیز رضایت-مندی خود از عملکرد عمومی تعاونی‌های مورد مطالعه را در سطح زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند (جدول ۱۲). براساس نتایج موجود می‌توان عنوان کرد که اعضا، سطح رضایت بالایی از عملکرد عمومی تعاونی-های مورد نظر دارند.

نتایج کلی بررسی وضعیت رضایت‌مندی افراد مورد مطالعه از عملکرد عمومی تعاونی‌های مورد مطالعه در استان فارس، در جدول ۱۲ نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، ۳۰/۷ درصد از نمونه‌ی مورد مطالعه سطح رضایت‌مندی خود از عملکرد عمومی تعاونی‌های مورد نظر را در حد کم و خیلی کم دانسته‌اند. همچنین، ۴۷/۲ درصد میزان رضایت‌مندی خود را در

جدول ۱۲- توزیع فراوانی وضعیت کلی میزان رضایت‌مندی اعضا از عملکرد عمومی تعاونی‌های استان فارس

مقیاس	فراوانی	درصد	مد
خیلی کم	۴۳	۱۱/۲۸	
کم	۷۴	۱۹/۴۲	
متوسط	۱۸۰	۴۷/۲۴	خیلی زیاد
زیاد	۵۰	۱۳/۱۲	
خیلی زیاد	۳۴	۸/۹۲	
جمع کل	۳۸۱	۱۰۰	

رضایت‌مندی اعضا از عملکرد قوانین و مقررات

فارس که در آن‌ها عضو و یا شاغل بوده، مورد بررسی قرار گرفته که نتایج بررسی کلی این وضعیت در جدول ۱۱ قابل مشاهده است. براساس نتایج بدست آمده، ۴۴/۸ درصد از پاسخگویان سطح رضایت-

در این بخش مطالعه وضعیت کلی میزان رضایت‌مندی افراد مورد مطالعه در زمینه عملکرد قوانین و مقررات تعاونی‌های استان

براساس نتایج بدست آمده می‌توان عنوان کرد اعضای تعاونی‌های مورد نظر دارای سطح رضایت مناسبی از عملکرد قوانین و مقررات موجود در زمینه تعاونی‌ها نداشته و قوانین و مقررات موجود نیازمند بررسی و حتی تغییر هستند.

مندی خود از عملکرد قوانین و مقررات تعاونی‌های مورد مطالعه را در حد کم و خیلی کم دانسته‌اند. همچنین، ۳۴/۹ درصد سطح رضایت‌مندی متوسط و ۲۰/۲ درصد نیز سطح رضایت‌مندی خود از عملکرد قوانین و مقررات تعاونی‌های را در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند (جدول ۱۳).

جدول ۱۳- توزیع فراوانی وضعیت کلی میزان رضایت‌مندی اعضا از عملکرد قوانین و مقررات تعاونی‌های استان

فارس

مقیاس	فراوانی	درصد	مد
خیلی کم	۴۹	۱۹/۹۴	
کم	۹۵	۲۴/۹۳	
متوسط	۱۳۳	۳۴/۹	متوسط
زیاد	۷۶	۱۲/۸۶	
خیلی زیاد	۲۸	۷/۳۴	
جمع کل	۳۸۱	۱۰۰	

پاسخگویان از عملکرد تعاونی‌های مورد نظر در سطح کم و خیلی کم، ۳۰/۹ درصد در سطح متوسط و ۳۱/۷ درصد نیز در سطوح زیاد و خیلی زیاد است (جدول ۱۴). همچنین، جهت جهت ارائه یک قضاوت کلی در خصوص وضعیت کلی ابعاد ۵ گانه رضایت‌مندی از عملکرد تعاونی‌های روستایی در محدوده مطالعاتی (با در نظر گرفتن عدد ۳ به عنوان مبنای آزمون) از آزمون تی تک

پس از بررسی وضعیت کلی ابعاد ۵ گانه رضایت‌مندی از عملکرد تعاونی‌های روستایی در محدوده مطالعاتی، وضعیت کلی رضایت‌مندی از عملکرد تعاونی‌های روستایی در میان اعضا با استفاده از جدول توزیع فراوانی و آزمون تی تک نمونه‌ای مورد بررسی قرار گرفته که نتایج آن در جدول ۱۴ و ۱۵ قابل مشاهده است. نتایج نشان می‌دهد میزان رضایت‌مندی ۳۷/۲ درصد از

نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهد (جدول ۱۵) میانگین حاصل شده با مقدار ۲/۹، با میانگین مبنا تفاوت معنی‌داری ندارد. به این مفهوم که میانگین رضایتمندی کلی اعضا از عملکرد تعاونی‌های روستایی استان فارس

در سطح متوسطی قرار دارد، به عبارتی مدیران و مسئولین تعاونی‌های روستایی مورد نظر، برای افزایش رضایتمندی اعضای خود از طریق بهبود عملکرد تعاونی-ها باید برنامه‌ای مدون داشته باشند.

جدول ۱۴- توزیع فراوانی وضعیت کلی میزان رضایتمندی اعضا از عملکرد کلی تعاونی‌های استان فارس

مقیاس	فراوانی	درصد	مد
خیلی کم	۴۶	۱۲/۰۷	
کم	۹۶	۲۵/۱۹	
متوسط	۱۱۸	۳۰/۹۷	متوسط
زیاد	۶۹	۱۸/۱۱	
خیلی زیاد	۵۲	۱۳/۶۴	
جمع کل	۳۸۱	۱۰۰	

جدول ۱۵- وضعیت کلی رضایتمندی اعضا از عملکرد کلی تعاونی‌های استان فارس با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

عملکرد و ابعاد آن	t	درجه آزادی	معنی‌داری	مبنای آزمون = ۳		
				میانگین	اختلاف از	فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد
				حد پایین	حد بالا	
عملکرد اقتصادی	-۱۳/۹۷	۳۸۰	۰/۰۰۰	۲/۲۷	-۰/۷۳۵	-۰/۸۴ -۰/۶۳
عملکرد اجتماعی	-۴/۳۷	۳۸۰	۰/۰۰۰	۲/۷۲	-۰/۲۸۳	-۰/۱۶ -۰/۴۱
عملکرد مدیریتی	۱/۲۱	۳۸۰	۰/۲۲۴	۳/۰۹	-۰/۰۸۷	-۰/۰۵ -۰/۲۳
عملکرد عمومی	-۲/۰۲	۳۸۰	۰/۰۴۳	۲/۸۹	-۰/۱۱	-۰/۲۲ -۰/۰۰
عملکرد قوانین و مقررات	-۲/۸۱	۳۸۰	۰/۰۰۵	۲/۸۴	-۰/۱۶	-۰/۰۵ -۰/۲۷
عملکرد کلی	-۰/۶۳۵	۳۸۰	۰/۵۲۶	۲/۹۶	-۰/۰۳۹	-۰/۱۶۱ -۰/۰۵۲

ارزیابی اثر سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌های روستایی

در این قسمت از مطالعه با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون به بررسی وضعیت همبستگی بین شاخص‌های سرمایه اجتماعی با عملکرد تعاونی‌های روستایی در استان فارس پرداخته شده که نتایج آن در جدول ۱۵ نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، بین بعضی از شاخص‌های سرمایه اجتماعی و عملکرد تعاونی‌های روستایی مورد مطالعه در استان فارس رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد، به نحوی که ضریب همبستگی میان شاخص مشارکت و عملکرد تعاونی‌های روستایی برابر با $0/11$ ($sig = 0/02$)، شاخص اعتماد و عملکرد تعاونی‌های روستایی برابر با $0/11$ ($sig = 0/02$) و شاخص انسجام و عملکرد تعاونی‌های روستایی برابر با $0/121$ ($sig = 0/01$) است. از طرفی دیگر، نتایج نشان داد که بین شاخص آگاهی و عملکرد تعاونی‌های

روستایی با ضریب $0/06$ ($sig = 0/18$) هیچ‌گونه همبستگی معنی‌داری وجود ندارد. لازم به توضیح بوده، در این مطالعه علاوه بر بررسی همبستگی و اثر شاخص‌های سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌های روستایی در منطقه مورد مطالعه، اثر کلی متغیر سرمایه اجتماعی (ترکیبی از شاخص‌های مورد بررسی) بر عملکرد تعاونی‌های روستایی نیز مورد بررسی قرار گرفته است. همان‌طور که در جدول ۱۵ مشاهده می‌شود، بین متغیر سرمایه اجتماعی و عملکرد تعاونی‌های روستایی همبستگی معنی‌دار و مثبتی ($sig = 0/001$ ، $r = 0/16$) وجود دارد. به عبارتی، با افزایش یا کاهش سطح سرمایه اجتماعی اعضا و کارکنان شرکت‌های تعاونی روستایی مورد نظر، انتظار افزایش و کاهش در عملکرد آن تعاونی وجود دارد.

جدول ۱۵- نتایج آزمون همبستگی میان سرمایه اجتماعی و ابعاد آن با عملکرد کلی تعاونی‌های روستایی مورد مطالعه

متغیرها	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
مشارکت	0/114	0/026

اعتماد	۰/۱۱۶	۰/۰۲۴
آگاهی	۰/۰۶۸	۰/۱۸۷
انسجام	۰/۱۲۱	۰/۰۱۹
سرمایه اجتماعی (کل)	۰/۱۶۵	۰/۰۰۱

تحلیل رگرسیون

تعاونی‌های روستایی مورد مطالعه را تبیین نماید. برای بررسی معناداری مدل برآوردشده، از نتایج تحلیل واریانس استفاده گردید. نتایج نشان داد مقدار F حاصل شده (۲۴/۰۸) در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ معنی‌دار است. همچنین، همان‌طور که مشاهده می‌شود مدل رگرسیونی بررسی تأثیرگذاری متغیر سرمایه اجتماعی (کلی) بر عملکرد تعاونی‌های روستایی مورد مطالعه در استان فارس با مقدار F حاصل شده (۱۰/۶۱) در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ معنی‌دار و قابل اعتماد هست. از موارد دیگر در زمینه برآزش مدل رگرسیونی می‌توان به بررسی دو آماره VIF و Tolerance پرداخت. آماره VIF معیاری برای تشخیص هم‌خطی بین متغیرهای است. به عبارتی دیگر این عامل مشخص می‌کند که واریانس ضرایب رگرسیونی برآورد شده تا چه حد بیشتر از زمانی که متغیرهای همبسته در مدل وجود ندارد، افزایش یافته است. لازم به توضیح

پس از بررسی رابطه همبستگی متغیرهای مستقل پژوهش با عملکرد تعاونی‌های روستایی مورد مطالعه در استان فارس، با استفاده از رگرسیون چندمتغیره (با استفاده از روش گام به گام)، اقدام به پیش‌بینی و تبیین میزان تأثیرگذاری شاخص‌های سرمایه اجتماعی بر متغیر وابسته پژوهش شده است (جدول ۱۶). جهت دستیابی به هدف اصلی مطالعه، چهار متغیر دارای رابطه معنی‌دار با عملکرد تعاونی‌های روستایی مورد مطالعه، وارد مدل شده‌اند. میزان ضریب همبستگی چندگانه (R) مدل برآوردشده ۰/۶۹ بوده و نشان‌دهنده همبستگی قوی بین متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش است. همچنین نتایج با توجه به ضریب تعیین حاصل شده (R Square) نشان می‌دهد مدل مذکور توانسته است ۴۸/۱ درصد از واریانس تأثیرگذاری شاخص‌های سرمایه اجتماعی بر عملکرد

است، در شرایطی که مقادیر VIF در مدل، برای همه متغیرهای وارد شده در مدل نزدیک به یک باشند، همخطی وجود ندارد. لذا، براساس نتایج موجود می‌توان عنوان کرد که بین متغیرهای مورد نظر هیچ‌گونه همخطی وجود ندارد.

نتایج مربوط به ضرایب تأثیر رگرسیونی متغیرهای مستقل پژوهش بر عملکرد تعاونی‌های روستایی نشان می‌دهد (جدول ۱۶) اثر سه شاخص سرمایه اجتماعی معنی‌دار بوده است؛ به این معنی شاخص‌های مشارکت، اعتماد و انسجام در تبیین واریانس عملکرد تعاونی‌های روستایی مؤثر بوده‌اند. همچنین، قضاوت در مورد سهم هر یک از متغیرهای پژوهش در تبیین تغییرات متغیر وابسته را باید به ضرایب رگرسیونی استاندارد شده (Beta) واگذار کرد؛ زیرا هرچه مقدار ضریب بتای یک متغیر بیشتر باشد، نقش آن در پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته بیشتر خواهد بود. بنابراین شاخص‌های اثرگذار بر عملکرد تعاونی‌های روستایی در محدوده مطالعاتی به ترتیب میزان ضرایب رگرسیونی استاندارد شده،

عبارت‌اند از: انسجام (۰/۱۷)، اعتماد (۰/۱۶) و مشارکت (۰/۱۲). لازم به ذکر است، در تفسیر نتایج حاصل شده براساس ضرایب رگرسیونی استاندارد شده برای اثرگذارترین متغیر (انسجام اجتماعی) بر متغیر وابسته، می‌توان چنین عنوان کرد که تغییر یک واحد انحراف استاندارد در متغیر انسجام اجتماعی، باعث تغییر ۰/۱۷ واحد انحراف استاندارد در عملکرد تعاونی‌های روستایی می‌شود. همچنین، همان‌طور که مشاهده می‌شود، به صورت کلی، متغیر سرمایه اجتماعی اثر مثبت و معنی‌داری (۰/۱۶) = Beta) بر عملکرد تعاونی‌های روستایی مورد مطالعه در استان فارس دارد.

به صورت کلی براساس موارد ارائه شده و نتایج جدول ۱۵، معادله خطی حاصل از مدل رگرسیونی اثرگذاری سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌های روستایی در منطقه مورد مطالعه به شکل زیر است:

$$Y = 1.22 + 0.139 X_1 + 0.188 X_2 + 0.164 X_3$$

اجزای معادله شامل: $Y =$ عملکرد تعاونی -

های روستایی؛ $X_1 =$ شاخص مشارکت؛ $X_2 =$

= شاخص اعتماد و X3 = شاخص انسجام می‌باشند

جدول ۱۵- نتایج تحلیل رگرسیون در ارتباط با تأثیرگذاری شاخص‌های سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌ها

Tolerance	VIF	درصد معناداری	t	Beta	B	-
-	-	۰/۰۰۰	۵/۹۲	-	۱/۲۲	(عدد ثابت)
۱/۰۲	۰/۹۷۲	۰/۰۱۵	۲/۴۴	۰/۱۲۲	۰/۱۳۹	مشارکت
۱/۱۶	۰/۸۶۱	۰/۰۱۳	۲/۴۹	۰/۱۶	۰/۱۸۸	اعتماد
۱/۰۵	۰/۹۴۷	۰/۰۰۵	۳/۸۱	۰/۱۷۱	۰/۱۶۴	انسجام
R = ۰/۶۹۴		R ² = ۰/۴۸۱		F = ۲۴/۰۸		sig = ۰/۰۰۰
-	-	۰/۰۰۰	۱۳/۵۲	-	۲/۴۱	(عدد ثابت)
۱	۱	۰/۰۰۰	۳/۲۵	۰/۱۶۵	۰/۱۵۱	سرمایه اجتماعی (کل)
R = ۰/۱۶۵		R ² = ۰/۰۲۷		F = ۱۰/۶۱		sig = ۰/۰۰۱

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

مورد نیاز تعاونی‌ها یاد می‌شود. در راستای توسعه و پیشرفت تعاونی‌های روستایی، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌های روستایی در استان فارس انجام شده است. نتایج پژوهش نشان داد وضعیت کلی سرمایه اجتماعی در میان اعضای تعاونی‌های استان فارس در سطح قابل قبولی قرار دارد و از سرمایه اجتماعی می‌توان به عنوان ابزار کلیدی در راستای توسعه عملکرد و پیشرفت تعاونی‌های روستایی استفاده نمود.

تشکیل تعاونی‌های روستایی با ارائه خدمات فنی برای اعضا، افزایش قدرت چانه‌زنی برای قیمت‌های بهتر، فروش محصولات اعضا، تقویت همکاری و مشارکت میان روستاییان و ... راهبردی کارآمد بر غلبه بر موانع و محدودیت‌های پیش‌روی فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی روستاییان است. در میان سرمایه‌های مختلف مورد نیاز برای توسعه و پیشرفت تعاونی‌ها، از سرمایه اجتماعی به‌عنوان کلیدی‌ترین نوع سرمایه

سطح رضایت‌مندی روستاییان از عملکرد تعاونی‌های امری ضروری و منطقی است. با ارتقای سطح رضایت‌مندی روستاییان، میزان جذب سرمایه مالی تعاونی‌های افزایش خواهد یافت و با افزایش تعداد اعضا و کارایی هرچه بیشتر تعاونی‌ها، زنجیره‌های کسب و کارهای روستاییان از جمله زنجیره تأمین، تولید، عرضه و فروش فعالیت‌های اقتصادی روستاییان تکمیل خواهد شد و در یک کلام می‌توان انتظار داشت جنبه‌های مثبت تشکیل تعاونی‌ها در جامعه روستایی، محقق خواهد گردید. برای ارتقای وضعیت عملکردی تعاونی‌های استان فارس، نیاز است عوامل مرتبط و موثر بر عملکرد تعاونی‌ها شناسایی شوند.

نتایج بررسی اثر سرمایه اجتماعی، به عنوان یکی از عوامل مرتبط با عملکرد تعاونی‌های روستایی، با استفاده از مدل رگرسیونی نشان داد که سرمایه اجتماعی به صورت کلی و از طریق شاخص‌های مشارکت، اعتماد و انسجام بر عملکرد تعاونی‌های روستایی مورد مطالعه تأثیرگذار است و این اثرگذاری در مرور چهارچوب نظری و تجربی پژوهش

نتیجه حاصل شده با یافته‌های پژوهش [Bastaani et al \(2012\)](#) و [Amobeigy & Hayati \(2014\)](#) که نشانگر سطح بالای سرمایه اجتماعی در مطالعات خود بوده‌اند، همسو می‌باشد. سطح سرمایه اجتماعی بالا ناشی از وضعیت مناسب مولفه‌های اصلی سرمایه اجتماعی (اعتماد، انسجام، آگاهی و مشارکت) در میان اعضای تعاونی‌ها است و لازم است از این سرمایه به نحو مطلوبی در راستای بهبود و ارتقای سطح عملکرد تعاونی‌های روستایی بهره گرفته شود. نتایج بررسی وضعیت رضایت‌مندی اعضا از عملکرد تعاونی‌های روستایی در ابعاد عملکرد مدیریتی، اجتماعی، اقتصادی، عمومی و قوانین و مقررات نشان داد که وضعیت رضایت‌مندی از ابعاد مورد نظر در سطح متوسطی قرار دارد. از این رو از یک طرف با توجه به اهمیت و کارایی تعاونی‌ها در بهبود کمی و کیفی فرایند انجام فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و حتی زیست-محیطی روستاییان و از طرف دیگر، با توجه به چالش‌های فزاینده‌ای که جامعه روستایی در حال حاضر با آن مواجه هستند، ارتقای

عملکرد تعاونی‌های روستایی در مناطق مورد مطالعه می‌باشند. به عبارتی با افزایش مشارکت و انسجام اجتماعی در بین افراد مورد مطالعه انتظار افزایش عملکرد در تعاونی‌های روستایی نیز بیشتر خواهد بود. بر این اساس، با افزایش مشارکت و انسجام در بین افراد و اعضای تعاونی‌های روستایی مورد مطالعه، توان گروهی و حتی فردی در زمینه انجام امور مربوطه بالا رفته و به تبع آن به افراد فشار کمتری وارد شده و حتی مطابق با دیدگاه Kalantari and Lavaeiadaryani (2016); Zare Shahabadi et al (2012)، هزینه کمتر بر تعاونی مورد نظر وارد شده و در نتیجه عملکرد تعاونی مورد نظر در مسیر توسعه پیش خواهد رفت. یکی دیگر از شاخص‌های سرمایه اجتماعی که وارد مدل رگرسیونی شده و نتایج نشان‌دهنده تأثیرگذاری مثبت آن بر عملکرد تعاونی‌های روستایی مورد مطالعه بود، شاخص اعتماد است که در مطالعه Kalantari & Lavaeiadaryani (2016) برای بهبود عملکرد تعاونی‌ها بر آن تأکید شده است. براساس نتایج حاصل شده می‌توان چنین عنوان کرد که شاخص اعتماد دارای تاثیر ضعیف اما مثبت و معنی‌دار بر متغیر

نیز قابل مشاهده بود. به گونه‌ای که این نتیجه با نتایج مطالعات Kalantari et al. (2011); Torabi et al. (2010); Barr (2000); Johnson et al. (2003); Mirfardi et al. (2017); Ommani et al. (2015); Zare Shahabadi et al. (2016); Akahoshi and Binotto (2016); Barr (2012); Hutagalung (2016); Johnson et al. (2000); Krause et al. (2007); Liang et al. (2015); Mirfardi et al. (2017); Ruben and Heras (2012); Scrimgeour et al. (2006); Xu et al. (2018); Yu and Nilsson (2019); Zhang (2007) که نشانگر اثر مثبت سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌ها بوده‌اند، همسو می‌باشد. به عبارتی با توجه به نتایج بدست آمده می‌توان گفت، شاخص‌های مورد نظر باعث بالارفتن ارتباطات و تعاملات بین اعضا در زمینه همکاری‌ها و همفکری‌ها در زمینه‌های مختلف از جمله اهداف مشترک و در نهایت دستیابی به آن اهداف خواهند شد. از طرفی مطابق با نتیجه مطالعه Mirfardi et al (2017) این افزایش تعاملات و همفکری‌ها سبب کاهش هزینه‌های مختلفی از جمله هزینه‌های دستیابی به اهداف اصلی تعاونی‌های روستایی مورد نظر شده و در نهایت، عملکرد تعاونی‌ها بهبود و توسعه خواهد یافت. براساس نتایج مدل رگرسیونی، شاخص مشارکت و انسجام از موارد تأثیرگذار بر

روستایی، در جهت افزایش آگاهی اجتماعی افراد مورد نظر، قبل از تشکیل تعاونی‌ها، دوره-های آموزشی مرتبط با افزایش آگاهی اجتماعی را تشکیل داده و آن‌ها را با ماهیت و چهارچوب تعاونی آشنا نمایند. همچنین به صورت متناوب با استفاده از روش‌های مختلف آموزشی (حضوری و یا آنلاین) دستاوردهای به روز و جدید دنیا در زمینه تعاونی‌ها و عملکرد آن‌ها را، به افراد و اعضای تعاونی‌های مورد نظر منتقل نمایند.

با توجه به تأثیرگذاری شاخص‌های سرمایه اجتماعی (مشارکت، انسجام و اعتماد) بر عملکرد تعاونی‌های روستایی، پیشنهاد می‌شود از طریق ایجاد کانال‌های ارتباطی جدید بین ارکان تعاونی‌های مورد نظر با اعضا و ارائه گزارش‌های لازم به صورت مرتبط در زمینه بخش‌های مختلف عملکردی تعاونی‌های مورد نظر به صورت شفاف، زمینه افزایش اعتماد اعضا افزایش یافته و در صورت افزایش اعتماد، می‌توان شاهد گام بلندی در راستای تقویت مشارکت و انسجام و در نهایت بهبود عملکرد تعاونی‌های روستایی مورد نظر بو

وابسته بوده است. مناطق روستایی مورد مطالعه در استان فارس همانند سایر مناطق روستایی کشور دارای ارتباطات قوی قومی - قبیله‌ای بوده و به عبارتی روابط افراد و گروه‌های مختلف اجتماعی براساس تیره و طایفه بوده و معمولاً روستاییان حد و مرز ارتباطی خود (هنجارهای مشترک) را رعایت کرده و از طریق آن هنجارها معمولاً به سمت اهداف خود که همان اهداف مشترک گروه (قوم و قبیله) هست، گام بر می‌دارند. از طرفی، براساس نتیجه حاصل شده در زمینه اعتماد و تأثیرگذاری آن بر عملکرد تعاونی‌های روستایی مورد مطالعه، می‌توان عنوان کرد که این حد و مرزهای سنتی در حال تغییر بوده و دایره اعتماد روستاییان آن محدودیت خود را تغییر داده و به عبارتی شاید بتوان گفت روستاییان به این نتیجه رسیده‌اند که برای رسیدن به اهداف مشترک باید شعاع اعتمادی خود را گسترش دهند.

با توجه به عدم تأثیرگذاری شاخص آگاهی بر عملکرد تعاونی‌های روستایی مورد نظر، پیشنهاد می‌شود وزارت و سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با بخش تعاونی‌ها و به‌ویژه تعاونی‌های

منابع

- Ahmadian, M. A., & Moini, A. (2015). The role of social capital in the performance of cooperatives (A case study of Balavalyat district, kashmar township) *Journal of Geographical Sciences (Applied Geography)*, 11(22), 1-14. http://geographic.sinaweb.net/article_528088.html (In Persian)
- Akahoshi, W. B., & Binotto, E. (2016). Cooperatives and social capital: The Copasul case, Mato Grosso do Sul state. *Gest. Prod., São Carlos*, 23(1), 104-117. <https://doi.org/https://doi.org/10.1590/0104-530X532-13>
- Amobeigy, A., & Hayati, D. (2014). Factors Affecting on Bonding Social Capital: An Enquiry Toward Cooperatives of Natural Resources and Watershed Management Project in Fars Province. *Iranian Journal of Watershed Management Science and Engineering*, 8(24), 1-36. (In Persian)
- Barr, A. (2000). Social Capital and Technical Information Flows in The Ghanaian Manufacturing Sector. *Oxford Economic Paper*, 52(3), 539-559. <https://doi.org/doi.org/10.1093/oep/52.3.539>
- Bastaani, S., Majedi, S. M., & Kamani, S. N. H. (2012). Social Capital and its Reinforcing Variables A Case Study on Agricultural, Service and Industrial Cooperatives in Shiraz and its Suburbs Co - Operation and Agriculture, 23(10), 29-53. http://ajcoop.mcls.gov.ir/article_8849.html (In Persian)
- Bernard, T., A.S., T., & Gabre-Madhin, E. Z. (2008). Impact of cooperatives on smallholders' commercialization behavior: evidence from Ethiopia. *Agricultural Economics*, 39(2), 147-161. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1574-0862.2008.00324.x>
- Feng, L., & Hendrikse, G. W. J. (2012). Chain interdependencies, measurement problems and efficient governance structure: cooperatives versus publicly listed firms. *European Review of Agricultural Economics*, 39(2), 241-255. <https://doi.org/doi.org/10.1093/erae/jbr007>
- Hutagalung, T. L. (2016). Effects of Social Capital on the Performance of a Church-based Cooperative in Pematangsiantar City, North Sumatra, Indonesia University of the Philippines Los Banos,]. Indonesia.
- Ito, J., Bao, Z., & Su, Q. (2012). Distributional effects of agricultural cooperatives in China: exclusion of smallholders and potential gains on participation. *Food Policy*, 37(6), 700-709. <https://doi.org/doi.org/10.1016/j.foodpol.2012.07.009>
- Johnson, N., Suarez, R., & Lundy, M. (2003, 6-22 August 2003). The importance of social capital in Colombian rural agro- enterprises international conference of Agricultural Economists (LAAE), Durban, South Africa. <http://89.249.21.76/data/254/661/1219/096>.
- Kalantari, K., Asadi, A., Rahimian, M., Mohammadi, Y., Ansari, A., & Torfi, A. (2011). The Situation of Social Capital in Rural Production Corporations in Koohdasht County of Lorestan Province and Its Factors. *Social Welfare Quarterly*, 11(42), 129-152. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-731-fa.html> (In Persian)

- Kalantari, K., & Lavaeiadaryani, R. (2016). Identifying and Explaining Challenges Faced by Iranian Rural Production Cooperatives, based on a Grounded Theory Paradigm. *Co-Operation and Agriculture*, 5(17), 34-51. http://ajcoop.mcls.gov.ir/article_17225.html (In Persian)
- Ketabi, M., Ganji, M., Ahmadi, Y., & Masomi, R. (2014). Religion, Social Capital and Social-Cultural Development. *Research Bulletin of Isfahan University (HUMANITIES)*, 17(2), 169-192. <https://www.sid.ir/en/journal/ViewPaper.aspx?ID=215141> (In Persian)
- Knack, S., & Keefer, P. (1997). Does Social Capital Have an Economic Payoff? A Cross Country Investigation. *Quarterly Journal of Economic*, 112(4), 1251-1288. <https://doi.org/doi.org/10.1162/00335530055475>
- Krause, D., Handfield, R. B., & Tylor, B. B. (2007). The Relationship between Supplier Development, Commitment Social Capital Accumulation and Performance Improvement. *Journal of Operations Management*, 25(2), 528-545. <https://doi.org/doi.org/10.1016/j.jom.2006.05.007>
- Lai, J. U., & Lin, C. T. (2008). What factors drive corporate customer satisfaction with e-banking services. 84 PACIS 2008 Proceedings,
- Liang, Q., Huang, Z., Lu, H., & Wang, X. (2015). Social Capital, Member Participation, and Cooperative Performance: Evidence from China's Zhejiang. *International Food and Agribusiness Management Review*, 18(1), 49-78. <https://doi.org/10.22004/ag.econ.197768>
- Mehri, K., Ebrahimi, M., Amini Bardpare, E., & Safari, S. (2017). The Underdevelopment of Cooperative: Background, Processes and Consequences, . *Journal of Economic & Developmental Sociology*, 6(1), 157-181. https://sociology.tabrizu.ac.ir/article_6980.html (In Persian)
- Mirfardi, A., Ahmadi, S., & Rostami, J. (2017). The Investigation of the Impact of the Social Capital Aspects on the Performance of Agricultural and Industrial Cooperatives in Boyer-Ahmad County. *Journal of Applied Sociology*, 28(4), 31-52. <https://doi.org/10.22108/JAS.2017.21704> (In Persian)
- Nilsson, J., Svendsen, G. L., & Svendsen, G. T. (2012). Are large and complex agricultural cooperatives losing their social capital? *Agribusiness*, 28(2), 187-204. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/agr.21285>
- Nooripoor, M., & Noori, M. (2012). The Role of Social Capital on Water Users' Participation in Irrigation and Drainage Network: The Case of Lishter Plain. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal* 8(1), 53-71. <https://doi.org/20.1001.1.20081758.1391.8.1.4.7> (In Persian)
- Ommani, A., Chizari, M., & Alizadeh, M. (2015). The role of social capital in agricultural production cooperatives in Khuzestan province on financial performance. *Social Capital Management*, 2(2), 155-176. <https://doi.org/10.22059/JSCM.2015.54974> (In Persian)
- Putnam, R. D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy*, 6(1), 65-78. <https://doi.org/10.1353/jod.1995.0002>

- Ruben, R., & Heras, J. (2012). Social capital, governance and performance of Ethiopian coffee cooperatives. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 83(4), 463-484. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1467-8292.2012.00473.x>
- Scrimgeour, F., Mcdermott, A., Saunders, C., Shadbolt, N., & Sheath, G. (2006, August 2006). *New Zealand Agribusiness Success: An Approach to Exploring the Role of Strategy, Structure and Conduct on Firm Performance* New Zealand Agricultural and Resource Economics Society Conference New Zealand.
- Sharifian-Sani, M. (2002). Social Capital: Main Concepts and Conceptual Framework. *Social Welfare Quarterly*, 1(2), 5-18. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-1738-en.html> (In Persian)
- Torabi, P., Heidary, A., & Mohammadgholinia, J. (2010). The Effects of Social Capital Elements on the Function of Cooperative Companies Case Study of Livestock & Poultry Cooperatives of Mashhad City. *Co – Operation and Agriculture*, 21(2), 1-22. http://ajcoop.mcls.gov.ir/article_8910.html?lang=en (In Persian)
- Tuna, E., & Karantininis, K. (2017, August 28-September). Cooperatives as Agents of Social Capital: An Evidence from A Post-socialist Country, *International Congress, European Association of Agricultural Economists*, Parma, Italy.
- Valentinov, V. (2004). Toward a social capital theory of cooperative organization. *Journal of Cooperative Studies*, 37(3), 5-20.
- Xu, Y., Liang, Q., & Huang, Z. (2018). Benefits and pitfalls of social capital for farmer cooperatives: evidence from China. *International Food and Agribusiness Management Review*, 21(80), 1137-1152.
- Yang, H. X., Klerkx, & C., L. (2013). Functions and limitations of farmer cooperatives as innovation intermediaries: Findings from China. *Agricultural Systems*, 127(1), 115-125.
- Yu, L., & Nilsson, J. (2019). Social Capital and Financial Capital in Chinese Cooperatives. *Sustainability*, 11(1), 2415. <https://doi.org/10.3390/su11082415>
- Zare Shahabadi, A., Eslami, B., & Mehdipour Khorasani, M. (2012). Analyzing the Influence of Social Capital on the Success of Production Cooperatives of Yazd Social Development & Welfare Planning, 4(11), 183-214. https://qjst.atu.ac.ir/article_3527.html?lang=en (In Persian)
- Zhang, L. (2007). Social accumulation, business governance, and enterprise performance: A Structural- equation- model approach Hong kong university of science and Technology]. <http://hdl.handle.net/1783.1/5566>.